

УДК 78.27; 8У

Оксана Захарчук

МУЗИЧНИЙ ТАЛАНТ ШЕВЧЕНКА

Розкривається майже невідома, але дуже суттєва грань таланту Тараса Шевченка – його музичне обдарування. Акцентується увага на вокальних здібностях поета, фольклористичній діяльності, музикознавчих та композиторських інтенціях (створював мелодії на власні вірші). Розглядається тісний зв'язок поетичного доробку митця з українською народною творчістю, зокрема з кобзарським мистецтвом, а також розповідається про музичні інтерпретації Шевченкової поезії.

Ключові слова: Шевченко, музичний талант, співак, народна пісня, музична інтерпретація поезії, Лисенко, Людкевич.

Тарас Шевченко – пророк, філософ-мислитель, поет, художник, академік графіки, музикант, фольклорист-етнограф, археолог, історик, ерудований мистецтвознавець. Мистецька постать Шевченка у всій своїй багатогранності є монолітна, цільна з нерозривною єдністю творчого мислення. Різні види художньої діяльності нашого митця становлять органічне ціле, взаємно розвиваючи, доповнюючи і пояснюючи один одного.

Геній Шевченка яскраво світиться трьома рівноцінними гранями таланту – поезія, живопис, музика. Поетичне слово Шевченка стало вагомим чинником пробудження національної свідомості української нації – «Обніміться ж, брати мої, // Молю вас, благаю!» і сьогодні звучить надзвичайно актуально. Його унікальна творчість

завершила розвиток нової української літератури як важливої частки мистецьких надбань в загальносвітовій скарбниці духовних цінностей.

Шевченко як маляр був таким самим «апостолом правди» і не ухилявся від тієї високої ідеї – любові до людськості, яка червоною ниткою проходить крізь усі його поетичні твори. Він одержав академічну освіту в Петербурзькій Академії Мистецтв у Карла Брюллова. Шевченко-художник працював у галузі станкового живопису, графіки, монументально-декоративного розпису та скульптури, досконало володів технікою акварелі, олії, офорта, рисунка олівцем і пером і є автором понад тисячі творів образотворчого мистецтва (втрачено понад 165 творів). В 1860 році за офорти з картин К. Брюллова та автопортрети Шевченко дістає звання академіка гравюри. Його малярські роботи відзначаються психологічною глибиною та віртуозністю штриха. Своєрідною за сюжетом, композиційною будовою та ідейним наповненням є картина «Катерина» (1842 р.). У ній, подібно до народних картин, кожен елемент зображення є певним символом: дівчина є уособленням України, а дуб символізує велич і красу України. Як художник, аквареліст, графік та живописець Шевченко стоїть на рівні світового образотворчого мистецтва.

Стосовно музичного обдарування Шевченка, необхідно відзначити, що музичальність взагалі є визначальною рисою менталітету українців. Композитор Петро Чайковський, прадід якого Чайка був козацького роду, зазначав: «Бувають щасливо обдаровані натури і бувають так само щасливо обдаровані народи. Я бачив такий народ, народ-музикант – це українці». Мабуть не знайдеться такого українця, який би не любив співати. Співав і Шевченко протягом усього свого життя. У народній пісні він знаходив розраду і відчував втіху і задоволення. Поет згадує своє сирітське безрадісне дитинство у вірші «А. О. Козачковському»: «Та сам собі у бур'яні, / Щоб не почув хто, не побачив, / Виспіваю та плачу».

Палку любов до народної пісні прищепили йому мати, яка співала колискові, дід – історичні (про Коліївщину), батько – чумацькі, сестра Катерина – ліричні пісні. Згідно свідчень сучасників, Шевченко міг слухати співи годинами в якомусь вдячно молитовному настрої. Спів для Тараса був органічною потребою. Пантелеймон Куліш згадував, що коли Шевченко співав, усі кругом замовкали і зачаровано слухали, а він співав людям на втіху та собі самому ще й на більшу. Шевченко мав тенор приємного сріблястого тембру. Його улюбленою піснею була «Ой, зійди, зійди, зіронько та вечірняя». Родич поета Варфоломій Шевченко згадував: «Я не знав людини, яка б любила наші пісні більше, ніж Тарас [...]. Кожне слово в його пісні зливалось з таким чистим, щирим почуттям, що не знаю, чи зміг який-небудь артист-співак виконати краще, ніж Тарас!.. Ніби і зараз бачу, як при кінці пісні тремтить його голос і на довгі вуса котяться сльози з очей». Високу оцінку Шевченкові-співаку дав відомий фольклорист Михайло Максимович: «заслухувались ми співаючого Шевченка – цієї мистецької натури, що так багато відбилась у живопису, віршуванні, а найсильніше і найкраще в співі українських пісень». Спів Тараса вражав щирістю, а його м'який, сповнений суму голос торкався найпотаємніших струн душі. Обдаровані композитори-аматори брати Яків та Федір Лизогуби – земляки і друзі Шевченка, згадували, що він співав приємним голосом з глибоким почуттям, проникливо.

Шевченко знав дуже багато народних пісень. Ліричні пісні були співзвучні його вразливій, ніжній душі. До інших улюблених пісень поета відносяться «Та нема в світі гірш нікому», «Тяжко-важко в світі жити», «Ой, у степу могила», «Та забілили сніги», «Тече річка невеличка».

Необхідно відзначити, що Шевченко все життя збирав і записував українські народні пісні, а деколи і сам створював мелодії до своїх віршів (наприклад, пісня «Ой, повій, вітре, з Великого Лугу та розвій нашу тугу»). Поет записував тексти пісень, а щодо мелодій, то завдяки своїй природній музичній обдарованості швидко їх схоплював і засвоював напам'ять. Був одним з перших фольклористів, який зумів побачити в народній пісні феномен української нації.

Поетична спадщина Тараса виросла з української народної творчості, народної пісні і, особливо, такого суто українського мистецького явища як дума. Шевченко захоплювався цим жанром народного героїчного епосу, що оспівував славні подвиги народу в його боротьбі за волю. В кобзарському мистецтві заковані характерні риси національної ментальності українців, що виявилось суголосним світоглядним настановам і виражало глибинну, духовну сутність внутрішнього світу Шевченка. Зброєю Шевченка стало слово. Він добре розумів оживляючий наснажуючий вплив слова на людське серце. Поет пише: «Ну що б, здавалося, слова... / Слова та голос – більш нічого. / А серце б'ється-ожива, / Як їх почує!.. / Знать од Бога / І голос цей і ті слова / Ідуть меж люди». Народні пісні і думи дають людині силу, запалюють оптимізмом, наповнюють позитивною енергією, впливають на емоційно-вольову сферу, тобто врівноважують її психологічний стан, виховують високі морально-етичні якості, лікують та очищають людську душу, кличуть до добра і любові. Кобзарське мистецтво репрезентує синтез обох видів мистецтва – слова і музики, що характеризується спільністю образно-емоційної сфери. Поетичне слово Тараса акумулювало в собі дуже сильний музичний чинник.

Вже сучасники, зокрема, Куліш, визнавали Шевченка потрійним поетом – слова, пензля і співу. Символічним є той факт, що першу свою збірку поезій Шевченко називає «Кобзар». Про глибокий органічний зв'язок поезії Шевченка з народною творчістю свідчить той факт, що назва «Кобзар», яку дав Тарас лише невеликій ранній збірці своїх творів, перейшла на увесь поетичний доробок митця. Особливо припали до душі нашого поета думи у виконанні славного бандуриста Остапа Вересая. З вдячності за високе кобзарське мистецтво, Шевченко передає йому свій «Кобзар» з дарчим написом, а також гроші. Цікаво відзначити, що деякі свої поезії Шевченко підписував ім'ям Кобзар Дармограй.

Підтримуючи пісенно-епічну концепцію історії України, Шевченко закликає письменників та істориків прислухатись до живих звуків: «Прочитайте ви думи, пісні, послухайте, як вони співають, як вони говорять меж собою».

Слід зазначити, що особливий музикальності Шевченкового слова сприяють також певні лінгвістичні характеристики української мови, а саме її акцентуація. Мовознавці відзначають гнучку рухливість акцентів та плавні сполучення звуків в українській мові на відміну від інших. Науковці дослідили, що акцент в українській мові залежить не від градації сили голосу, а від звуковисотної його позиції і має схильність більше до тоничності, ніж до динамічності.

Шевченко не уявляв собі життя без пісні. Коли малював, постійно наспівував народні пісні, чаруючи друзів і свого учителя «великого Брюллова». Зі спогадів Тараса відомо, що під час роздумів про майбутню картину «хто його зна – відкіль несеться, несеться пісня, складаються вірші, дивись, уже і забув, про що думав, а мерщій запишеш те, що навialось».

У період заслання українська пісня була для Шевченка розрадою для його стражденної душі. Навіть лірична поезія тоді творилась у жанрі народної пісні («Зацвіла в долині», «Якби мені черевики»). А в поезії «І знов мені не привезла» (1848) Тарас пише: «Та розважу своє горе, / Та Україну згадаю, / Та пісеньку заспіваю».

Народні пісні стимулювали також мистецько-образну сферу його поетичної спадщини, а яскрава їх мелодійність та наспівність перейшла і в поетичне слово Кобзаря. Майстерно поєднав народну ритміку з класичною, розробив нову форму ритмічної організації вірша на основі народної пісенної традиції і силаботонічного віршування (так званий Шевченковий вірш).

Питання зближення Шевченкових поетичних побудов з музичними розглядала Олександра Цалай-Якименко. Зокрема відзначала багатоплановість узгодження синтаксичних і мелодичних структур: «Так, на рівні віршових складів («силаб») це музичні «такти», тоді як «синтаксичним стопам» – силабічним групам вірша – відповідають музичні «такти вищого порядку»; на рівні цілісних «віршових рядків» функціонують «музичні речення», а «двовіршам», що поєднуються «римами», відповідає «музичний період» з двох «музичних речень», об'єднаних «кадансами» [...]. Ритміко-синтаксичне членування віршового тексту – це прямі аналоги до поширених у музиці прийомів структурного розвитку – «дроблення», «підсумовування», «подвійного підсумовування» як типів «масштабно-тематичних перетворень» [16, с. 23].

Слід зазначити, що загадкові ритмо-мотиви Шевченкового експресивного вірша теоретичним поясненням філологів не піддаються. Насправді це є так звані «розкрилені» та «заокруглені», суто музикальні ритмо-мотиви. Ще Станіслав Людкевич відзначав: «Поезія Шевченка співна, [...] повна логічної простоти і симетрії, мелодійних повторень, рефренів, відзвуків – за всіма психологічними правилами вривається в пам'ять, [...] бо промощує собі дорогу до людського організму не лиш очима, т.є. діланням поетичних образів і красок на уяву, але й слухом, т.є. впливом ритмічно модульованих звуків [...] його поезії надаються, таки – просяться до співу, до покладення на музику» [10, с. 236]. Народні пісні, які згадує Шевченко у своїх поезіях, є часткою духу самого поета, його внутрішнього світу.

Шевченко добре орієнтувався в класичній музиці, знав сучасне йому музичне мистецтво, відчував його естетичну вартість, фахово розумів виконавську майстерність співаків та інструменталістів. Поет використовував музичну термінологію, яка свідчить про його обізнаність з музичними жанрами і формами. Шевченко сам добре грав на кобзі та бандурі і дуже любив м'який тембр віолончелі. Герой його повісті «Музикант» характеризує цей інструмент, що тільки одна людська душа може так плакати і радіти, як співає і плаче цей чудовий інструмент.

Шевченко був інтелігентною людиною, спілкувався з науковцями, літераторами, музикантами, часто відвідував концерти, вистави. Численні музичні враження щедро розсіпані в його творчому доробку. Зокрема, у повісті «Музикант» згадуються відомий німецький віолончеліст і композитор Бернхард Ромберг (1767–1841), знамениті бельгійські скрипаль і композитор Анрі В'єтан (1820–1881) та віолончеліст і композитор Адрієн Франсуа Серве (1807–1866), які гастролювали в Петербурзі. Надзвичайно символічно, що головний герой цієї повісті – скрипаль Тарас – має багато спільних рис із самим Шевченком, включно з іменем. Спостереження над музичними шедеврами таких композиторів як Дж. Россіні, В. Белліні, Ф. Шуберт, Ф. Мендельсон, К. Вебер, Дж. Верді, Ф. Ліст та інші поет записував у щоденнику. Вони свідчать про тонкий художній смак і надзвичайно ніжну і чутливу душу Шевченка. Відомими є його вислови «Божественний Гайдн!», «Великий Бетговен», «Моцарт – чарівник», а прослухавши оперу М. Глінки «Життя за царя», промовляє: «Геніальний твір! Безсмертний Глінка!». І це тоді, коли офіційна думка столичної аристократії охрестила музику опери «кучерською». Улюбленим композитором нашого поета був Фридерик Шопен. Захоплення музикою Шопена було у Шевченка не випадковим. Вона приваблювала його, насамперед, щирістю ліричного висловлення, яскравою мелодійністю польської народної інтонації та щемливою тугою за Батьківщиною.

Серед різноманітних творчих контактів Шевченка особливе зацікавлення викликає багатолітня дружба з українським співаком і композитором Семеном Гулаком-Артемовським. Одну з своїх пісень «Стоїть явір над водою» композитор присвятив Тарасу. Був одним з небагатьох близьких Шевченкові людей, хто не відцурався від нього в роки заслання. Зберігся лист поета, надісланий з далекої неволі, в якому Шевченко пише: «Благородніший ти з людей, брате-друже, мій єдиний Семене!... Ну скажи по правді, – чи є де така велика душа на світі, окромя твоєї благородної душі, щоб згадала мене в далекій неволі та ще й 15 карбованців дала?... Благодарю тебе всім серцем і всім помишленієм моїм».

З музичних знайомств Шевченка варто відзначити і згаданих вище братів Якова та Федора Лизогубів. Вони були щирими патріотами України і так само, як і Гулак-Артемовський не покинули свого друга в неволі і постійно допомагали йому матеріально.

Отже, спілкування Шевченка з музикантами свого часу сприяло розширенню музичного світогляду поета. Він був дуже чутливим, тонким музикантом-інтерпретатором, вдумливим музикантом-критиком, музикантом-мислителем.

Що саме приваблює композиторів у поетичному всесвіті Шевченка? Поряд з глибиною ідейного наповнення, визначальною є музикальність Шевченкового слова, зумовлена унікальністю його мистецького обдарування. Наспівність, мелодійність поезії Шевченка дала поштовх до написання численних музичних композицій майже всіма українськими композиторами. Показово, що найбільшу кількість творів на слова Шевченка написав Микола Лисенко. Загальновізвано, що твори Лисенка за Шевченковою поезією стали найдосконалішими зразками синтезу музично-поетичних образів. Для Лисенка Шевченкова муза була особливо близькою, бо про своє життєве кредо митець так висловився в одному з листів до Філарета Колесси:

«Не моє особисте „я” мені любе в моїх роботах, бо я освічений собі чоловік і перенятий глибоко ідеєю добра до моєї Вітчизни, роблю й працюю на користь їй. Під цим стягом тільки й повинно ходити й ділати...» [9, с. 267].

Музикою до «Заповіту» Шевченка Лисенко розпочав унікальний цикл вокальних творів на слова одного поета – «Музика до *Кобзаря*». До нього увійшли композиції (приблизно 100), які відрізняються за жанровими ознаками. Це пісні, дуети, тріо, квартети, хорові поеми, кантати. У п'ятичастинній кантаті «Радуйся, ниво неполицая!» слідом за Шевченком Лисенко висловлює тверду впевненість у тому, що настане час, коли «Незрячі прозрять [...], німим отверзуться уста; прорветься слово, як вода, і дебрь – пустиня неполицая, зцілющою водою вмиа, прокинеться». Прекрасна і виразна музика кантати Лисенка логічно розвиває і посилює поетичні образи.

Власне творчість Шевченка стала тим джерелом, з якого бере початок формування яскравого національно-визначеного обличчя української музики у творчості основоположника української композиторської школи Миколи Лисенка.

Кантата-симфонія «Кавказ» Станіслава Людкевича є монументальним, натхненним твором. Полум'яне поетове слово в музиці звучить як непереможна пісня-гимн: «Борітеся – поборете, / Вам Бог помагає. / За вас правда, за вас слава, / І воля святая!».

Одним з перших друкованих музичних творів на текст Шевченка є солоспів «Сирота» («Нащо мені чорні брови»), автором якого став друг поета Микола Маркевич (1847). Першою оперою на Шевченкову тематику є «Катерина» Миколи Аркаса (1891), а першим балетом – «Лілея» Костянтина Данькевича (1939).

Значення поезії Шевченка для розвитку української музики важко переоцінити. Два корифеї української музики – Микола Лисенко і Станіслав Людкевич стверджували, що мудре, відважне, сильне, вольове, полум'яне слово Шевченка та його страдницьке життя зробило їх українцями і мало вирішальне значення у тому, що вони стали на важкий, але почесний шлях служіння рідному народові. Людкевич писав, що коли б не поезія Шевченка, то він, мабуть, взагалі не став би композитором, а Лисенко – дворянин, син полтавського поміщика, власника кріпацьких «душ», схилив свою голову у побожному поклоні перед сином кріпака і беззастережно віддав його могутньому слову свою співучу душу.

Феноменологічна постать Тараса Шевченка появилася в критичний момент розвитку української нації. Поет писав: «Заснула Україна, / Бур'яном укрилась, цвіллю зацвіла, / В коморі, в болоті серце прогноїла / І в дупло холодне гадюк напустила, / А дітям надію в степу оддала».

Його голос розбудив в українців почуття національної гідності і вказав шляхи подальшого історичного розвитку – до створення власної, незалежної, соборної держави України. В цьому і полягає велична місія Шевченка, до якого люди часто зверталися: «Батьку Тарасе!».

Як сказав професор Іван Огієнко, а згодом митрополит УАПЦ Іларіон, – хто служить народові, той служить Богові. А Шевченкова глибока віра в Бога гідна наслідування. В листі до рідного брата він писав: «Я нікого і нічого не боюся, а боюся лишень одного, щоб Ісус Христос не відвернув від мене Свого обличчя».

Дуже актуально звучать сьогодні пророчі поетові рядки: «Свою Україну любіть, / Любіть її [...] Во время люте, / В останню тяжкую минуту / За неї Господа моліть!» Відомий німецький філософ та письменник Йоган Гердер (1744–1803) стверджував, що Україна стане новою Грецією – у неї прекрасна природа, щедра земля і її великий музично обдарований народ прокинеться для кращого життя.

З появою Тараса Шевченка настала ера українськості і вона не минеться, бо: «Жива Душа поетова святая, / Жива в святих своїх речах, / І ми, читая, оживаєм / І чумь Бога в небесах».

Oksana Zakharchuk. Shevchenko's Musical Talent. *This article reveals almost unknown but very significant side of the talent of Ukrainian genius Taras Shevchenko - his musical skills. Already his contemporaries, including Panteleimon Kulish (Ukrainian writer), recognized Shevchenko as triple poet – of words, brush and song. The fact that his first collection of poems Shevchenko called "Kobzar" (Kobzar – Ukrainian folk singer who accompanies his singing on musical instrument called Kobza) is symbolic. This demonstrates the organic unity of the poetic and musical factor in his literary word. According to the prominent Ukrainian musicologist Mykola Gordiychuk Taras Shevchenko is the most musical poet in the world literature.*

Folk songs stimulated artistic and imaginative scope of Shevchenko's poetic heritage, their great melody and sweetness moved to his poetic word. Taras masterfully combined folk rhythms with classical rhythms. He developed a new form of rhythmic poem based on folk song tradition and syllabic-tonic versification (called Shevchenko's poem).

Shevchenko couldn't imagine life without songs. While painting pictures, he always quietly sang folk songs, which fascinated his friends and their teacher - the "great Bryullov" (Karl Pavlovich Bryullov – painter, professor of Saint Petersburg Academy of Arts). For Taras singing was an organic necessity. Kulish recalled that when Shevchenko sang all around became quite and listened spellbound, some was crying, and he sang for his and people's delight. Shevchenko had a pleasant voice of silver tone – tenor. Taras sang from heart and was recognized as a true folk singer of Ukraine. His favorite song was "Oh, come up, come up, that evening star" – "Ой, зійди, зійди, зірньоко та вечірня".

All his life Shevchenko gathered and recorded Ukrainian folk songs. Sometimes he created melodies for his own poems (for example, the song "Oh, blow, wind, from Great Meadow and scatters our sorrows" – "Ой, новій, вітре, з Великого Лузу та розвій науу тузу").

Shevchenko was intelligent man, he spoke with outstanding scientists, writers, musicians, often attended concerts and performances. He also was well oriented in classical music, in contemporary musical art, he felt fine aesthetic value and moreover like a professional understood performing skills of singers and instrumentalists. His favorite composer was Friderik Chopin. It should be noted that Shevchenko had played kobza and bandura himself and he loved cordial tone of cello.

Musicality of Shevchenko's words and the depth of its ideological content gave rise to numerous music tracks almost of all Ukrainian composers. One of the first printed music to Shevchenko's text is song "Orphan" – "Супома" ("For what me black eyebrows" – "Нащо мені чорні брови") by poet's friend Mykola Markevich (1847). The first opera - "Catherine" by Mykola Arkas (1891) and the first ballet - "Lily" by Constantine Dankevich (1939). The largest number of works on Shevchenko's lyrics wrote Mykola Lysenko. Mykola Lysenko by the music to "Testament" – "Заноєм" began unique in world of music series of vocal works in the words of one poet - "Music to Shevchenko's "Kobzar" (about 100 songs).

Mykola Lysenko and Stanislav Lyudkevych, two leading figures of Ukrainian professional music, claimed that wise, brave, strong-willed, fiery Shevchenko's word and his life of suffering made them realize themselves as Ukrainians and that was crucial in beginning of their difficult but honorable way to serve the native people.

Keywords: *Shevchenko, musical talent, singer, folk song, musical interpretation of poetry, Lysenko, Lyudkevych.*

Література

1. Андрух Л. Взаємодія мистецтв у творчості Тараса Шевченка // *Шевченко і музика*. Матеріали наукових читань, присвячених 191-й річниці від дня народження Тараса Шевченка. 9–10 березня 2005 р. / ред.-упор. П. Гушоватий, О. Яцків. – Дрогобич : Коло, 2005. – С. 132–138.
2. Бобечко О. Кобзарське мистецтво і Т. Шевченко // *Шевченко і музика*. Матеріали наукових читань, присвячених 191-й річниці від дня народження Тараса Шевченка. 9–10 березня 2005 р. / ред.-упор. П. Гушоватий, О. Яцків. – Дрогобич : Коло, 2005. – С. 150–158.
3. Ваврик О. *Кобзарські школи в Україні*. – Тернопіль : Збруч, 2006. – 221 с.
4. Грінченко М. Шевченко і музика // Грінченко М. О. *Вибране*. – Київ, 1959. – С. 304–380.
5. Захарчук О. Ярема Якуб'як про втілення Шевченкового слова в музиці Лисенка // *Українська музика* (2012/2). – С. 20–25.
6. Кияновська Л. Шевченко і світова музична культура // *Шевченко і музика*. Матеріали наукових читань, присвячених 191-й річниці від дня народження Тараса Шевченка. 9–10 березня 2005 р. / ред.-упор. П. Гушоватий, О. Яцків. – Дрогобич : Коло, 2005. – С. 35–40.
7. Козаренко О. Вплив поезики Тараса Шевченка на формування творчого методу Миколи Лисенка // *Записки НТШ*. – Т. ССXXXII: *Праці Музикознавчої комісії*. – Львів, 1996. – С. 112–124.
8. Козаренко О. Феномен української національної музичної мови. – Львів: НТШ, 2000. – 286 с.
9. Лисенко М. В. *Листи* / упоряд. Остап Лисенко, заг. редакція Леонід Кауфман. – Київ: Мистецтво, 1964. – 533 с.
10. Людкевич С. Про основу і значення співності в поезії Тараса Шевченка // Людкевич С. *Дослідження, статті, рецензії, виступи* – Т. 1. – / упоряд., ред., перекл., вступна стаття, примітки З. Штундер. – Львів : Вид-во М. Коць, 1999. – С. 218–237.
11. Михаць М. Музика в житті і творчості Тараса Шевченка // *Шевченко і музика*. Матеріали наукових читань, присвячених 191-й річниці від дня народження Тараса Шевченка. 9–10 березня 2005 р. / ред.-упор. П. Гушоватий, О. Яцків. – Дрогобич : Коло, 2005. – С. 5–34.
12. Пінчак С. Вплив народних пісень та дум на формування ідейно-естетичних поглядів Т. Шевченка // *Шевченко і музика*. Матеріали наукових читань, присвячених 191-й річниці від дня народження Тараса Шевченка. 9–10 березня 2005 р. / ред.-упор. П. Гушоватий, О. Яцків. – Дрогобич : Коло, 2005. – С. 159–165.
13. Синкевич Н. Тарас Шевченко і українська народна пісня // *Шевченко і музика*. Матеріали наукових читань, присвячених 191-й річниці від дня народження Тараса Шевченка. 9–10 березня 2005 р. / ред.-упор. П. Гушоватий, О. Яцків. – Дрогобич : Коло, 2005. – С. 145–149.
14. Цалай-Якименко О. Музикальність Шевченкової поезії // *Народна творчість та етнографія*. – 1963. – № 2. – С. 26–32.
15. Цалай-Якименко О. Музичні принципи організації української силабіки // *Слово і час*. – 2000. – № 9 (477). – С. 16–25.

16. Цалай-Якименко О. Музичні принципи ритмоформотворення у силабічному вірші Тараса Шевченка // *Записки НТШ*. – Т. ССXLVII: *Праці Музикознавчої комісії*. – Львів, 2004. – С. 20–49.
17. Цалай-Якименко О. Часомірна метро-ритміка – спільна основа музичної творчості та силабічного віршування в давній Україні // *Матеріали до українського мистецтвознавства*: Збірник наукових праць. – Київ, 2002. – Вип. 1. – С. 101–102.
18. Цалай-Якименко О., Михайлюк Я. Музична композиція Давидового псалму 149 Тараса Шевченка «Псалом новий Господеві» // *КАЛОФОНІА*: Науковий збірник з історії церковної монодії та гимнографії. – Ч. 2. – Львів, 2004. – С. 194–203.
19. Човрій С. Тарас Шевченко і українська музична культура // *Шевченко і музика*. Матеріали наукових читань, присвячених 191-й річниці від дня народження Тараса Шевченка. 9–10 березня 2005 р. / ред.-упор. П. Гушоватий, О. Яцків. – Дрогобич : Коло, 2005. – С. 41–44.
20. Якуб'як В. Музикальність Шевченка // *Тези доповідей VI-ої звітної наукової конференції інституту*: Секція історичних, філологічних наук і музикознавства. 29–30 вересня 1964 р. – Дрогобич, 1964. / Дрогобицький держ. пед. інститут ім. І. Франка. – С. 180–182.
21. Якуб'як Я. *Микола Лисенко і Станіслав Людкевич*: Монографія. – Львів: НТШ, 2003. – 264 с.

